

Redengevende omschrijving – Stolwijk: Beijerscheweg 12

Monumentnummer: 23/22

FEITELIJKE GEGEVENS

Adres	Beijerscheweg 12, 2821 NG Stolwijk
Kadastraal nummer	Stolwijk A 2945
Naam object	n.v.t.
Complexonderdelen	Boerderij met erfinrichting
Oorspronkelijke functie	Agrarisch bedrijf
Opdrachtgever	Niet bekend. Eind 19e eeuw bewoond door onder andere [REDACTED].
Architect/aannemer	Niet bekend
Datering / Bouwjaar	ca. 1600

(CULTUUR)HISTORISCHE ACHTERGROND

Het boerenbedrijf in de Krimpenerwaard

De moerassige veengebieden van de Krimpenerwaard worden vanaf de 11e eeuw geleidelijk aan ontgonnen. De Middeleeuwse boeren bouwen hun boerderijen op de koppen van de percelen, die haaks op de ontginningsbasis staan. De uitgifte van de landerijen geschiedt op basis van inschrijving. Soms hebben boeren hierdoor veel land binnen één polder, maar meestal lag het land van een boer verspreid over meerdere polders op soms wel een kwartier, half uur of uur 'gaans of varens' (lopen of varen) van de boerderij. Direct rondom de boerderij is het erf dat plaats

biedt aan de belangrijkste bebouwing en gronden voor het uitvoeren van de werkzaamheden en de huishoudelijke taken van de boerin. Hierbij valt te denken aan een hooiberg of –schuur, wagenschuur, extra stallen en kippenhokken, boenstoep of –hok, moestuin, fruitboomgaard, bleekveldje. De positie van alle verschillende gebouwen en functies op het erf is zo bedacht dat het werk zo efficiënt mogelijk kan worden uitgevoerd. Rondom de het erf is vaak een ringsloot aanwezig en is er een wetering of brede kavelsloot die tot aan het erf en het hoofdgebouw loopt. Deze wordt oorspronkelijk gebruikt als vaarsloot om bij landerijen in andere delen van de polder te komen. De ontwikkeling van boerderijen langs de ontginningslinten en rivierdijken is een voortgaande ontwikkeling vanaf de 11e eeuw tot en met de 20e eeuw. In de laatste eeuw werden er voornamelijk oude boerderijen vervangen door nieuwe. Slechts een enkele boerderij werd geheel nieuw gesticht. In de 21e eeuw worden er nauwelijks tot geen nieuwe boerderijen meer gesticht of worden boerderijen omgebouwd tot burgerwoning of gesloopt en vervangen.

De hoofdactiviteit van deze boerderij is in ieder geval de afgelopen twee eeuwen in de zuivelbereiding gelegen. De boerderij is sinds 1840 familiebezit van [REDACTED]. Momenteel werkt de vijfde generatie van deze familie op deze boerderij.

De boerderij was waarschijnlijk tevens het decor van een moord, die de vermoederen aan het begin van de 19e eeuw (1817) flink heeft bezig gehouden. Naar aanleiding van deze gebeurtenis is enkele jaren geleden een boek geschreven. Maar al direct na de uitkomst van de gifmoord op deze locatie hield het de vermoederen bezig. De Rotterdamse uitgever Johannes Scheffers liet het verhaal in dichtvorm uitwerken en drukken onder de naam: "Een waare Geschiedenis van een Gruwel der Vergiftiging, Welke buiten GOUDA is voorgevallen."

Het onderhavige boerderij-ensemble, bestaande uit een hoofdhuis op een historisch erf, is illustratief voor en herinnert aan de ontwikkeling van de boerderijen binnen de gemeente Krimpenerwaard in het algemeen en het Beijersche in het bijzonder.

De plek is tevens van belang binnen de lokale geschiedenis als gevolg van de veel beschreven moordzaak aan het begin van de 19e eeuw.

Ruimtelijke ontwikkeling Het Beijersche

De ontginningen van de huidige polder Het Beijersche zijn waarschijnlijk vanaf de 13e eeuw vanuit het noordwesten uitgevoerd. Het bebouwingslint van Het Beijersche ontwikkelde zich aan weerszijden van de Buurtwetering als een lineaire structuur. De kavelrichtingen aan de zuidzijde is een opvallende afwijkende kavelstructuur aanwezig. Rond 1850 lagen er in het gebied verspreid slechts enkele boerderijen. Tot aan WOII is er geen echte verdichting te zien. Daarna vindt wel verdichting plaats.

Oorspronkelijk was Het Beijersche een akkerbouwgebied. Tegen het

midden van de 19e eeuw verloor de akkerbouw steeds meer terrein en groeide het aandeel veeteelt. Uiteindelijk richtte het gebied zich door de vernatting geheel op veeteelt.

Ruimtelijke opbouw perceel

Bijzonder aan het onderhavige perceel is de ligging op een opgeworpen heuvel. Deze is met het blote oog niet direct herkenbaar. De aanwezigheid van deze heuvel duidt op een oude huisplaats, hetgeen correspondeert met de vermoede ouderdom. Geheel achter op het perceel net ten zuidoosten van de Beijersche landscheiding ligt een diepe veenput, welke nauw is verbonden met het gave cultuurlandschap van de polder Het Beijersche. De veenputten werd gebruikt voor het delgen van veen voor het eigen gebruik. De diepte en de aanwezigheid dragen tevens bij aan de herkenbaarheid van de ouderdom van de boerderij. Langs de put loopt een kade met geriefhout door in de voorgaande eeuwen door de boer werd gebruikt voor het maken van gereedschappen, hekwerken en als brandhout.

Voor de boerderij staan twee volwassen essen, welke een restant zijn van de functionele groeninrichting van het erf rondom de boerderij. De bomen dienden ter bescherming van de boerderij tegen wind en zon en maken derhalve onderdeel uit van de inrichting van het historisch erf.

Het agrarisch ensemble is door aanwezigheid van de verschillende bouwkundige en landschappelijke elementen een belangrijke schakel binnen de ontstaansgeschiedenis van het gebied Het Beijersche. Het vormt een visuele verwijzing naar de historische ontwikkeling van het gebied.

ARCHITECTUURHISTORISCHE WAARDE

Typen boerderijen

In Nederland komen verschillende typen boerderijen voor. Binnen de provincie Zuid-Holland is dat beperkt tot de groep boerderijen uit de hallehuisgroep. Deze ontwikkelde zich vanuit de meest eenvoudige vorm van bebouwing, namelijk een woning op een rechthoekige plattegrond met één vertrek, waarin mensen en hun dieren samen leefden. In de ontwikkeling van dit type onderscheiden zich binnen deze boerderijgroep uiteindelijk drie typen: het langgerekte hallehuis (woonhuis en stal liggen achter elkaar), het krukhuis (met een L-vormig voorhuis) en het T- of dwarshuis (met een voorhuis dat haaks op de achtergelegen stallen staat). Alle de drie typen komen binnen de gemeente Krimpenerwaard voor.

Waardering

De boerderij aan de Beijerscheweg 12 is architectuurhistorisch waardevol als voorbeeld van een langgerekt hallehuis van vermoedelijk hoge ouderdom met een 19e eeuwse voorgevel in traditionele, tijdsgebonden, sobere baksteenarchitectuur. De boerderij is illustratief voor de historische ontwikkeling van boerderijen in de gemeente Krimpenerwaard. De in de gevels gebruikte lokale gele IJsselstenen zijn ook karakteristiek voor de Krimpenerwaard. De indeling met opkamer boven een melkkelder, die in de voorgevel duidelijk af te lezen is, is illustratief voor de ontwikkeling van zuivelboerderijen.

BOUWHISTORISCHE WAARDE

De boerderij aan de Beijerscheweg 12 komt voor op de kadastrale minuut 1832. Hierin is de boerderij ingetekend met vele bijgebouwen, wat duidt op een langere bestaansperiode. De huidige voorgevel is in de 19e eeuw aangebracht, maar naar verwachting zijn er nog oudere elementen in de boerderij te vinden (o.a. een historisch tegeltableau en mogelijk resten van een waterzolder). Deze worden als waardevol beschouwd voor de afleesbaarheid van de historische bouw- en afwerkingswijze van boerderijen binnen de gemeente Krimpenerwaard.

BESCHRIJVING

Deze boerderij betreft een langgerekt hallehuis met achtergelegen stal onder gelijke nokhoogte. Het bestaat uit één bouwlaag met zolder onder zadeldak, waarvan de nok loodrecht op de straat staat. Het dak is gedekt met riet en aan de voorzijde afgewolfd.

Achter de stal van het hierboven beschreven hoofdvolume zijn later twee stalen toegevoegd, in de vorm van twee naast elkaar gelegen smalle beuken in het verlengde van de stal van het hoofdvolume, met elk een eigen, laag zadeldak. In de verbouwing van 1972 zijn deze extra stallen op zolderhoogte samengetrokken en hebben ze gezamenlijk één nieuw zadeldak gekregen, waarvan de nokhoogte overeenkomt met die van het hoofdvolume. Dit nieuwe zadeldak is eveneens afgewolfd en gedekt met riet.

De gevels bestaan uit schoon metselwerk van lokale gele IJsselstenen in kruisverband. De strekken boven de gevelopeningen zijn uitgevoerd in rode baksteen. Onderin de gevel is een gestucte plint gemaakt. De voorgevel stamt uit de 19e eeuw en wordt beëindigd met vlechtingen. Hij is enigszins symmetrisch ingedeeld met drie vensters en een deur op de begane grond en een centraal geplaatst zoldervenster. De ramen zijn vernieuwd. Het venster aan de rechterzijde is hoger geplaatst, omdat zich hierachter de opkamer bevindt. Onder dit venster is een keldervenster aanwezig, dat aan de linkerzijde wordt afgesloten met een luik en tralies, en aan de rechterzijde met een (recent) raam. Achter de voorgevel in het midden een interne kaashuis en rechts daarvan de opkamer, met daaronder een kelder. Via de deur in de voorgevel betreedt men het interne kaashuis.

Er is sprake van dat deze boerderij ooit een waterzolder zou hebben gehad (een zolder die versterkt is en bij hoog water tijdelijk als stal kan worden gebruikt).

In de boerderij bevindt zich een historisch tegeltableau met landelijk tafereel.

Ter hoogte van de zolder zijn in de voorgevel nog porseleinen isolatoren aanwezig die verbonden zijn met de bokpalen langs de weg.

Aan de achterzijde van de boerderij zijn veel recente uitbreidingen aanwezig. Deze vallen buiten de waardering.

WAARDENSTELLING

Het agrarisch ensemble aan de Beijerscheweg 12 te Stolwijk is van:

Cultuurhistorische waarde:

- Ter illustratie van de ontwikkeling van het agrarische bedrijf in de Krimpenerwaard door de eeuwen heen.
- Vanwege de verschillende (bij)gebouwen en de inrichting van het erf als herinnering aan de agrarische gebruiken in de vroege 20e eeuw.
- Vanwege de boerderij als decor voor een historisch belangwekkende gebeurtenis, die in verschillende historische en recente bronnen wordt beschreven.

Stedenbouwkundige / landschappelijke waarde:

- Vanwege de aanwezigheid van de verschillende historische bouwkundige en landschappelijke elementen, die samen een belangrijke schakel zijn binnen de ontstaansgeschiedenis van het gebied Het Beijersche.
- Ter ondersteuning van het gave cultuurlandschap in de polder het Beijersche.
- Als beeldbepalend element langs de Beijerscheweg.
- Vanwege de samenhang tussen de verschillende gebouwde en landschappelijke elementen op en rondom het erf.

Architectuur- en bouwhistorische waarde:

- Als voorbeeld van een langgerekt hallehuis van vermoedelijk hoge ouderdom met een 19e eeuwse voorgevel in traditionele, tijdsgebonden, sobere baksteenarchitectuur.
- Vanwege (historisch) functionele details zoals de porseleinen isolatoren op de voorgevel die verbonden zijn met de bokpalen
- Vanwege de voor de Krimpenerwaard kenmerkende gevels in lokale gele IJsselsteen.
- Vanwege de ouderdom van de boerderij en de daarmee samenhangende aanwezige bouwhistorische elementen in het interieur (zoals het tegeltableau en mogelijk resten van een waterzolder)

Waarde vanwege de Gaafheid:

- Vanwege de gaaf bewaarde tegelafwerking.
- vanwege de gaaf bewaarde veenput met geriefhout
- Vanwege het gaaf bewaarde opgehoogde erf.

Zeldzaamheidswaarde:

- Vanwege het opgehoogde erf.
- Vanwege de veenput met geriefhout.
- Vanwege de verwachte ouderdom van de boerderij zelf.

IDENTITEIT
KRIMPENERWAARD

Het agrarisch ensemble aan de Beijerscheweg 12 draagt bij aan de ruimtelijke identiteit van de gemeente Krimpenerwaard vanwege:

1. De bouwmassa van de boerderij die bestaat uit een (bijna) haaks op de weg gelegen rechthoekige bouwmassa in één bouwlaag onder een kap.

2. De versterkende werking voor de ruimtelijke kwaliteit binnen het historische cultuurlandschap door de aanwezigheid van de verschillende landschappelijke elementen van het historische agrarisch erf.
3. De voor de boerderij kenmerkende ruimtelijke positie op perceel.
4. De herinnering aan de ooit zeer bloeiende agrarische bedrijven binnen de gemeente.
5. De woonheuvel en de veenput met geriefhout, die verwijzen naar de kenmerkende historische opbouw van het cultuurlandschap in de natte polders van de Krimpenerwaard.
6. Het gebruik van voor de gemeente Krimpenerwaard kenmerkende gele IJsselstenen.
7. De ouderdom van de boerderij als verwijzing naar de lange geschiedenis van boerderijenbouw in de Krimpenerwaard.

BESCHERMING

De volgende onderdelen vallen onder de bescherming:

- Exterieur, bouwkundige structuur en waardevolle interieuronderdelen (met uitzondering van recent(e) sanitair, keuken(s) en badkamer(s)).
- De landschappelijke elementen op het perceel.
- De woonheuvel als verhoogd grondlichaam met eventueel daarin aanwezige archeologische resten.

De vele recente uitbreidingen aan de achterzijde van de boerderij vallen buiten de waardering.

BRONNEN

- Enderink, S. (2016), *Het Krimpenerwaardboek*, Zwolle
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenerwaard*, Zwolle
- Hofkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Jongere bouwkunst en stedenbouw 1800 – 1945*. Monumenten inventarisatieproject
- Hoven, F. Van den (2002), *Op ontdekkingsstocht door Krimpenerwaard en Lopikerwaard. Topografisch, cultuurhistorisch en recreatief handboek voor streekbewoners en toeristen*.
- Knoester, J.J. (2002), *Kernachtig Krimpenerwaard, 100 jaar plaatselijke geschiedenis*.
- Kroon, M. (2000), *Krimpenerwaardig, de geschiedenis van de Krimpenerwaard in woord en beeld*.
- Laat, L., de, Oosterum, F. v. en Verstoep, C. (red.) (2018), *Verlichte proeverijenroute Krimpenerwaard*.
- Povée, H. (2004), *Tien eeuwen tussen Lek en IJssel: geschiedenis van de Lopikerwaard en de Krimpenerwaard*.
- Snaterse, J.C. (2007), *Stolwijk in oude ansichten, Zaltbommel*
- Stenvert, R. e.a. (2004), *Monumenten in Nederland, deel Zuid-Holland*.
- Stichting Krimpenerwaard, *Monumenten in de Krimpenerwaard: in Haastrecht, Stolwijk, Vlist, Schoonhoven, Ammerstol, Bergambacht, Berkenwoude, Lekkerkerk, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan den IJssel, Ouderkerk aan den IJssel, Goudarak: cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten in beeld*.

- Ven, G.P. van de (2004), *Mensen in een waard vol wind en water: geschiedenis van de Waterhuishouding in de Krimpenerwaard*.
- Topotijdreis.nl
- Beeldbank RCE, kadastrale minuut Stolwijk
- Website van het streekarchief Midden-Holland (bouwvergunningen gemeente Stolwijk)
- diegoude.nl/wp-content/uploads/2016/01/Gifmoorden-en-sluikerijen-in-de-Krimpener-en-Lopikerwaard-2004-1.pdf